

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang en oorlogsgedenkteken in Brakel (Nederbrakel)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 26 februari 2014 tot definitieve aanduiding van de ankerplaats 'Zwalmvallei tussen Nederbrakel en Nederzwalm';

Gelet op het ministerieel besluit van 16 juni 2017 tot voorlopige bescherming als monument van de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang en oorlogsgedenkteken in Brakel (Nederbrakel);

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 17 juli 2017 tot en met 16 augustus 2017 en waarvan de behandeling van de bezwaren is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang en oorlogsgedenkteken aantoonst;

Overwegende dat de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang Jozefs Smart en Vreugde en oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis, als monument historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De Sint-Jozefkapel werd in 1924 gebouwd door de gelovigen van het Oost-Vlaamse Nederbrakel als dankbetuiging omdat het dorp gespaard bleef van het oorlogsgeweld tijdens het eindoffensief van WO I. Traditioneel werd de nieuwe kapel gewijd aan Sint-Jozef, beschermheilige van België. Vandaar dat het gebedshuis en vroegere lokale bedevaartplaats officieel gekend is als de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede.

De ontstaansgeschiedenis van dit erfgoedrelict is zodoende onlosmakelijk verbonden met de sociaal-culturele geschiedenis van Nederbrakel, hoofdgemeente van de fusie Brakel.

De Sint-Jozefkapel werd weloverwogen gebouwd op het hoogste punt van Nederbrakel, op een van ver zichtbaar aangelegd plateau op de Toepheuvel, een bronrijke heuvel van 85 meter waaraan de kapel zijn volksnaam Toepkapel ontleende. Het gebedshuis werd symbolisch ingeplant nabij de door de Duitsers tijdens WO I vernietigde historische Toepmolen. Door haar lokalisatie op de heuveltop kijkt de kapel beschermend uit over het gemeentecentrum en de geloofsgemeenschap. De kapel die enkel bereikbaar is via een steile bedevaarttrap werd zodoende gebouwd als een getuige van het overwinnende geloof en ze visualiseert haar verbondenheid met de parochiekerk in het in de vallei gelegen dorpscentrum.

Het ontwerp van de neogotische Kapel van de Vrede is van de hand van de gereputeerde stadsarchitect van Ieper Jules Coomans die als neogotisch ontwerper en als voortrekker van een historiserende wederopbouw in Ieper grote naambekendheid genoot. Dorpsbewoners en lokale aannemers bouwden de kapel in zes maanden tijd, zodat het voltooide gebedshuis op

31 augustus 1924 plechtig kon worden ingehuldigd. De historische en stilistisch bijpassende binneninrichting met onder meer het Sint-Jozefaltaar, de kruisweg, glas-in-loodramen, offerblokken met relikwieën, consoles voor de heiligenbeelden en kaarsenhouders, geleverd door neogotische (kunst)bedrijven dateert van bij de oprichtingsfase. Ook de tot de kapeluitrusting horende cultuurgoederen, onder meer gewijd aan de patroonheilige en betekenisvolle materiele getuigen van het katholieke reveil dat plaats vond vanaf de tweede helft van de 19de eeuw, werden bij de bouw- en inhuldiging van de Sint-Jozefkapel geplaatst. De historische betekenis van de Sint-Jozefkapel wordt bijkomend versterkt door de zeven staties van de ommeegang Jozefs Smart en Vreugde, naar ontwerp van L. Berte uit Ellezelles (Elzele), die voor 1932 rondom de kapel werden geplaatst. Ook het oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruisbeeld met de namen van de oorlogsslachtoffers van WO I en WO II, eveneens van L. Berte achter de kapel is een wezenlijke herinnering aan het oorlogsverleden van Nederbrakel.

Overwegende dat de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang Jozefs Smart en Vreugde en oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis, als monument architecturale waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Architecturaal geldt de Sint-Jozefkapel als een representatief voorbeeld van begin-20ste-eeuwse neogotische religieuze architectuur en als betekenisvol ontwerp binnen het oeuvre van stadsarchitect Jules Coomans. De Kapel van de Vrede beantwoordt volledig aan door Coomans gehanteerde neogotische vormtaal, materiaal- en kleurgebruik en oog voor de gedetailleerde uitvoering van kleinere sierelementen.

Het gebedshuis is uitgewerkt als een éénbeukige kapel van twee traveeën met een uitspringend lager portaal vooraan en driezijdig koor achteraan onder steile leien zadeldaken met spitse dakruiter. Opgetrokken in een geel-beige baksteen, afkomstig uit de Westhoek en voor Coomans een kenmerkend materiaalgebruik, en verrijkt met de karakteristieke neogotische stijlelementen zoals schouderstukken, versneden steunberen, sierankers, spitsboogvormige deur- en vensteropeningen.

Het ranke silhouet, materiaalgebruik, gekozen vormgeving en doelbewuste inplanting in de as van de bedevaarttrap en open ruimte benadrukken de architecturale waarde van de neogotische bedevaartkapel.

Inwendig behield de onbepleisterde kapel, haar oorspronkelijke interieuraankleding en -afwerking in neogotische stijl, waaronder het oorspronkelijke overkluisende houten gewelf, het hardstenen Sint-Jozefaltaar, de kruiswegstaties, de polychrome glas-in-loodramen met onder meer de voorstelling van de patroonheilige geleverd door het Gentse atelier Coppejans, vaste offerblokken met relikwieën, een aantal beeldconsoles, alsook diverse tot de vaste kapeluitrusting behorende cultuurgoederen zoals heiligenbeelden en kaarsenhouders die gelinkt zijn aan de Sint-Jozefkapel.

De architecturale waarde van de Sint-Jozefkapel en de omgevende site wordt mee bepaald door de in de as van de kapel vanouds geplaatste steile bedevaarttrap met aan de basis de afsluitende muur, haag, taxussen (Taxus) en hekwerk aan hekpijlers. Ook de ommeegang van Jozefs Smart en Vreugde en het oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruisbeeld, naar ontwerp van L. Berte uit Ellezelles, met uitgesproken neogotische stijlelementen zijn architecturaal zeer betekenisvol. Deze kleine religieuze begin-20ste-eeuwse erfgoedobjecten versterken de hoge architecturale en ensemblewaarde van de Kapel van de Vredesite als religieus erfgoed.

Overwegende dat de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommeegang Jozefs Smart en Vreugde en oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis, als monument ruimtelijk-structureerende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De ruimtelijk-structureerende betekenis van de Sint-Jozefkapelsite met omgevende groenaanleg wordt verkregen door haar inplanting op het hoogste punt van de Toepheuvel. Deze heuvel begrenst de Zwalmvallei en vormt de oostelijke grens van de in de vallei gelegen dorpskern.

De kapel is landschappelijk verbonden met het Toeppark en het kasteeldomein van de Top Bronnen dat zich uitstrekt op de heuvelflank aan de voet van de Toepkapel. De Kapel van de

Vrede is sterk visueel verbonden met het lagergelegen gemeentecentrum waarover de kapel uitkijkt en van waaruit het gebedshuis van ver zichtbaar is.

Overwegende dat de Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommegang Jozefs Smart en Vreugde en oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis, als monument wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De graslanden rond de Sint-Jozefkapel kennen een langdurig gebruik als grasland. Minstens vanaf de bouw van de kapel in 1924 wordt het continu als gazon beheerd. Door het stabiele bodemgebruik is het schraal graslandje geevolueerd naar een graslandpaddenstoelenbiotoop met enkele indicatoren voor een hoge biodiversiteit zoals wasplaten.

Overwegende dat de cultuurgoederen die zijn opgesomd in de bijlage bij het ministerieel besluit integrerend deel uitmaken van het monument en de historische en architecturale waarde van het monument versterken zoals gemotiveerd in de bijlage bij het besluit,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede met ommegang Jozefs Smart en Vreugde en oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis, Toepkapelstraat zonder nummer, Brakel (Nederbrakel), bekend ten kadaster: Brakel, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummer 295A.

De cultuurgoederen die mee worden beschermd, zijn opgenomen in bijlage.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. §1. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° historische;
- 2° architecturale;
- 3° ruimtelijk-structurerende;
- 4° wetenschappelijke.

§2. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De Sint-Jozefkapel of Kapel van de Vrede, in de volksmond gekend als de Toepkapel bevindt zich op een getuigenheuvel met aangelegd plateau en kijkt uit over de vallei met dorpskern.

De toegang tot het op de top gelegen neogotische gebedshuis wordt aan de Toepkapelstraat gemarkeerd door een concaaf geplaatste half gebogen kasseistenen muur met daarboven een afsluitende jongere hulsthaag (*Ilex aquifolium*), en met twee flankerende uitgegroeide oude taxussen (*Taxus*).

De muur wordt centraal onderbroken door een ijzeren sierhekken met vlamvormige spijlen en kruisvormige naald, bevestigd aan twee bakstenen hekpijlers onder puntvormige deksteen.

Een steile bedevaarttrap is doelbewust in de as van de kapel geplaatst. De gekasseide trap is gelaagd opgebouwd uit twee of meerdere samengestelde treden afgewisseld met een groter licht hellend vlak (bordes). Deze gelede opbouw was wellicht een manier om

enerzijds het grote hoogteverschil tussen de kapelheuvelvoet en de top te overbruggen en om anderzijds rustplaatsen voor de processies te voorzien.

De Sint-Jozefkapel gebouwd in 1924, valt op door haar ranke verschijning, mooie verhoudingen en doelbewuste inplanting op de heuveltop in de as van de bedevaarttrap. Het west-oost georiënteerde gebedshuis, gerealiseerd in een neogotische stijl waarvan het ontwerp wordt toegeschreven aan de Ieperse stadsarchitect Jules Coomans, is uitgewerkt als een éénbeukige kapel van twee traveeën met een uitspringend lager portaal vooraan en driezijdig koor achteraan onder steile leien zadeldaken. De kapel is opgetrokken in een lichte gele baksteen, typisch voor de Westhoek, en voorzien van een met schijnvoegen gecementeerde sokkel. Het metselwerk wordt voorts versierd door een belijnde tandfries onder de houten kroonlijst.

Het versmalde lagere portaal wordt gekenmerkt door een voerpuntgevel op schouderstukken, fraaie sierankers en een spitsboogvormige eikenhouten vleugel deur onder dito waterlijst met rechts een ingewerkte offerbus aan een hardstenen bordes van twee treden. Een rond venstertje met gekleurd loodglas in de beide zijgevels verlicht deze inkomzone.

Een elegante uitkragende bakstenen dakruiter met klokje, houten lantaarn, leien spits en gesmeed topkruis bekroont de puntgevel van het schip. De zijgevels en het koor worden geritmeerd door versneden steunberen en spitsboogvensters thans met voorzetbeglazing, gekoppeld in het schip.

De kapel is binnenin opgedeeld in een smaller inkomportaal (ten westen) en een breder schip met driezijdige koorsluiting (ten oosten). Een versmallende scheiboog met in de zuidhoek een ingemetseld hardstenen wijwatervaatje scheidt beide kapelruimtes. Een zwart betegelde vloer loopt over de gehele kapel door.

Het onbepleisterde sobere interieur wordt overkluisd door een spits tongewelf met houten bebording en smalle gordelbogen op consoles, dat lager is in het voorportaal en eindigt op een straalgewelf in de absis aansluitend bij de nokrib.

De kapel wordt verlicht door diverse glasramen die dateren uit de bouwperiode: twee ronde venstertjes met gekleurd loodglas geplaatst in geometrisch patroon in het portaal én per twee gekoppelde spitsboogvensters met geometrisch en figuratief glas-in-lood in het schip en hoogkoor. De glasramen in het schip en hoogkoor zijn een kwaliteitsvolle figuratieve en kleurrijke voorstelling van een zevental heiligen, die gelieerd zijn aan de kapel en die corresponderen met de verscheidene heiligenbeelden die rondom geplaatst zijn.

Ze worden voorgesteld tegen een achtergrond met planten en lucht, geplaatst onder een soort pseudobaldakijn van slingerende ranken of bloeiende rozen, omgeven door een smalle blauw en/of rode glasboord. Het betreft de voorstelling van de Heilige Theresia, Onze-Lieve-Vrouw van de Rozenkrans, Heilig Hart van Jezus, Heilige Jozef naar ontwerp van glazenier Coppejans uit Gent, Heilig Hart van Maria, Onze-Lieve-Vrouw van de Schapulier en de Heilige Rochus.

In het hoogkoor, in de as van de kapel deur, staat een hardstenen altaar toegewijd aan Sint-Jozef, met marmeren tablet op hardstenen zuiltjes met sierlijk uitgewerkte kapitelen. In de hardstenen achterwand zijn de initialen van Sint Jozef en twee doekmotieven aangebracht. De centraal geplaatste symbolen Alfa, Chi-Rho en Omega verwijzen naar Christus Rex of Christus Koning en diens verrijzenis. Het getrapte altaarbovenstuk is op de voet voorzien van het opschrift 'H. Jozef voedster van Jezus B.V.O.' dat centraal wordt onderbroken door een ingewerkte hostiehouder. De koperen deur van het tabernakel, vertoont centraal de voorstelling van de ciborie met de geconsacreerde hostie omgeven bloeiende wijnranken als symbool van het Laatste Avondmaal.

Tussen de glas-in-loodramen staan zes plaatsteren heiligenbeelden op daartoe voorziene aan de muur vastgehechte consoles. Elke console in stucwerk is uitgewerkt met een gevleugeld engeltje die een banderol met de naam van de heilige vasthoudt. De kleurstelling is sober met een afwerking in pastel- en goudtinten. Twee gestucte consoles

bestemd voor een kaarsenhouder aan weerskanten van het altaar hebben een florale decoratie.

Rondom het schip is tegen de kapelmuur een kruisweg, toegeschreven aan Parentini in volkse neogotische stijl aangebracht. De tien nog in de kapel aanwezige gepolychromeerde kruiswegstaties zijn uitgewerkt als het vooraanzicht van kleine gebedshuisjes onder een zadeldak met hogels en gedragen door zuiltjes onder een bekronend kruis. Elk tafereel wordt in reliëf afgebeeld in een ingeschreven drielob tegen een goudkleurige achtergrond. Het statienummer is aangebracht in de puntgeveltop. Een verklarend opschrift staat onderaan.

De vaste offerblokken met relikwieën ter ere van Heilige Cornelius en Heilige Apollonia staan opgesteld in het schip en de abside. Het betreft eenvoudige maar zeer verzorgde houten smalle reliekkastjes vastgemaakt aan de muur. Uitgevoerd in neogotische stijl, met verwerking van de initialen van de heiligen in sierlijke letters en een opschrift.

De kapel is omgeven door zeven staties van de ommegang Jozefs Smart en Vreugde, toegeschreven aan L. Berte uit Ellezelles (Elzele) uit het begin van de 20ste eeuw die U-vormig van noord naar zuid werden geplaatst rond en met de beeltenis georiënteerd naar de kapel. Deze zeven in neogotische stijl uitgewerkte hardstenen gedenkstenen zijn bovenaan uitgewerkt als drielob met een ingeschreven vierlob met Heilige Jozef-monogram, kruisbeeld en de afkorting voor 'Bid voor ons'. De smarten en vreugden van Jozef zijn uitgebeeld in afgeronde reliëftaferelen, uitgevoerd in gewapend beton en centraal geplaatst. Elke statie is genummerd met een Romeins cijfer en heeft een opschrift verwijzend naar de zeven smarten en vreugden in het leven van de Heilige Jozef. De achterzijde van de hardstenen staties is blind en zonder versiering.

Ten oosten achter de kapel, staat er een groot gedenkteken met centraal een Christus aan het kruisbeeld waarin de namen van oorlogsslachtoffers uit WO I en WO II werden aangebracht. Het gedenkteken is gesignd door L. Berte uit Ellezelles (Elzele) rechts onderaan in de sokkel met opschrift.

Het vrijstaande hardstenen gedenkteken is samengesteld uit meerdere delen: een brede naar boven toe versmallende uit breuk- en blauwe hardsteen samengestelde sokkel als basis, daarboven een hoge tweeledige vlakke gedenkplaat met centraal het hogeropgaande Christus aan het kruisbeeld. Een recente schuin geplaatste ijzeren stang aan de achterzijde, ter vervanging van een ouder exemplaar, houdt het monument op zijn plaats.

Het opschrift 'Barmhartige Jesus Geef Hun Eeuwige rust' staat te lezen op de gehele breedte van de sokkel. De namen van de oorlogsslachtoffers zijn in lijstvorm gegraveerd op de vlakke gedenkplaat aan weerszijden van het kruisbeeld. Beide lijsten worden bovenaan voorafgegaan door een gestileerde drielobbige opening in neogotische stijl, die stilistisch sterke gelijkenissen vertoont met de vormgeving van de ommegang. Rechts van het kruisbeeld staan de namen van gesneuvelde soldaten van 1914-1918 alfabetisch opgelijst, links de namen van overleden opgeëisten en onderaan oorlogsslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

Het centraal geplaatste Christusbeeld is een zeer figuratieve en verzorgde voorstelling van de lijdende gekruisigde Christus. Het betreft een uitvoering met traditionele vormgeving die gangbaar was in neogotische middens, met kenmerkende elementen zoals het INRI-opschrift, de doornenkroon, de met nagels doorboorde handen en voeten, het gedrapeerde lendendoek, de aandacht voor de anatomische juistheid, de zichtbare ribben enz.

Tegen de zuidelijke perceelsgrens staat een rij kegelvormig geschoren buxussen (Buxaceae), met er tussen verschillende opgaande bomen zoals beuk (*Fagus sylvatica*), acacia en zoete kers. Achter de kapel, aan de zuidoostzijde staan een paar opgaande linden waaronder een in 2007 aangeplante linde die op lokaal niveau als 'vredesboom' wordt geïdentificeerd.

Het perceel rond de kapel bestaat hoofdzakelijk uit schrale historisch permanente wasplatengraslanden.

Art. 3. §1. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden;
- 2° de bescherming beoogt het behoud van het geheel van de Sint-Jozefkapel met de bedevaarttrap, afsluitende muur met haag, taxussen en hekwerk, de ommegang Sint-Jozefs Smart en Vreugde, het oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis en het omgevende grasland met groenaanleg dat een herkenbaar ensemble vormt en een grote historische verbondenheid heeft;
- 3° ook voor het interieur van de Sint-Jozefkapel dienen de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen, met inbegrip van de cultuurgoederen, integraal behouden te blijven. Dit veronderstelt het behoud van de oorspronkelijke nagelvaste aankleding en elementen, alsook de oorspronkelijke afwerking van de wanden, vloeren en houten onderdelen;
- 4° tot op vandaag zijn de glas-in-loodramen aan de buitenzijde voorzien van een beschermglas. Het verdient aanbeveling om de glas-in-loodramen regelmatig te controleren op eventuele beschadiging;
- 5° het behoud van de erfgoedwaarden en erfgoedkenmerken veronderstelt vakkundig onderhoud en conserverende ingrepen. De opmaak van een beheersplan kan het duurzaam beheer van de erfgoedsite ondersteunen;
- 6° de waarneembaarheid van de Sint-Jozefkapel vanuit het dal en vanop een grote afstand is belangrijk. Het is daarom wenselijk om de beplanting in de omgeving van de kapel zo laag mogelijk te houden, de graslanden maximaal open te houden, de bedevaarttrap vrij houden om de zichtbaarheid van de kapel te garanderen;
- 7° het behoud van de in de bijgevoegde lijst opgesomde cultuurgoederen in situ is wenselijk en wordt vooropgesteld.

§2. In uitvoering van deze beheersdoelstellingen gelden volgende verplichtingen:

- 1° de herkenbaarheid van het geheel van de Sint-Jozefkapel met de bedevaarttrap, afsluitende muur met haag, taxussen en hekwerk, de ommegang Jozefs Smart en Vreugde, het oorlogsgedenkteken met Christus aan het kruis is primordiaal en mag niet aangetast worden. De draagkracht van de erfgoedsite mag in de toekomst niet overschreden worden;
- 2° de schrale graslanden rond de kapel worden extensief beheerd. Er zijn op het steile terrein bepaalde zeldzame soorten graslandpaddenstoelen aanwezig, in het bijzonder wasplaten. Het grasland mag niet worden gescheurd en dient verder extensief beheerd te worden. Hierbij mag niet bemest worden of chemisch worden bestreden. Er wordt een aangepast maaibeheer toegepast waarbij er aandacht is voor de maaifrequentie en de afvoer van het maaisel.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood;
- 5° de schrale graslanden passend te beheren.

Art. 5. §1. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;

- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
- a) het verwijderen, vervangen of wijzigingen van het dakvolume, de dakbedekking, de dakconstructie en gootconstructies;
  - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
  - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
  - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
  - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
  - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekend gemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
  - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
  - d) het vellen of beschadigen van bomen en struiken, met uitzondering voor dode bomen, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de bomen en de struiken tot gevolg kan hebben;
  - e) het aanleggen of wijzigen van verharding;
  - f) het uitvoeren van graafwerken die de stabiliteit van de gebouwen en constructies in gevaar kunnen brengen;
  - g) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
  - h) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
  - i) het structureel en fundamenteel wijzigen van de aanleg en inrichting van de kapelhof;
- 7° het wijzigen van het (micro)relief en het wijzigen van de bodem;
- 8° het organiseren van activiteiten die het normaal gebruik van het beschermd onroerend erfgoed overstijgen;
- 9° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulators, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 10° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapskenmerken tot gevolg heeft;
- 11° het scheuren van het grasland of het omzetten van grasland in akkerland of bos.

§2. Voor het interieur van het monument en voor de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het uitvoeren van werken die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;

- 5° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, stucwerk, wand- en plafondschilderingen, wandbekledingen, binnenschrijnwerk, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambriseringen, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 6° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 7° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
- 8° het plaatsen of vernieuwen van technische voorzieningen, zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie en beveiligingsinstallaties;
- 9° het uitvoeren van werken aan en het verplaatsen of verwijderen van de in de bijgevoegde lijst opgesomde cultuurgoederen.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel, 06 FEB. 2018

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS